

AO

ACTUELE ONDERWERPEN

Watergebruik/waterbeheer en de gevolgen van klimaatsveranderingen

Symposium

Urk

V.O.F. Samenwerkingsverband

Deze uitgave is in samenwerking met AO (buiten de AO reeks om) uitgebracht

Uitgeverij AO (Actuele Onderwerpen) brengt in de AO-reeks publicaties van deskundige auteurs en heeft als doel hoogwaardige, exclusieve informatie op een objectieve en toegankelijke wijze voor een breed publiek te ontsluiten.

Uitgave:

Uitgeverij AO (Actuele Onderwerpen) BV
Pascallaan 71, 8218 NJ Lelystad

Telefoon: 0320 - 286962

Fax: 0320 - 286985

E-mail: info@actueleonderwerpen.nl

Internet: www.actueleonderwerpen.nl

Uitgever:

Drs. Meine Broomhaar

Manager:

ing. Ronald Buitenhuis

Vormgeving:

Alex Rimini

Productie:

Karmac Drukkerij BV

Opdrachtgever:

VOF Samenwerkingsverband

AO heeft al het mogelijke gedaan om de eigenaars van de reproductierechten op te sporen en verontschuldigt zich voor elke onopzettelijke weglating en zou in zulke gevallen graag in toekomstige uitgaven een vermelding opnemen.

Uitgeverij AO (Actuele Onderwerpen) B.V.

Al sinds 1936 biedt Uitgeverij AO (Actuele Onderwerpen) B.V. een verrassende, objectieve én informatieve kijk op de actualiteit. Elke 14 dagen een compact boekje, geschreven door experts. Voor een ieder met een brede interesse.

Heeft u, uw partner of hebben uw kinderen een brede interesse? En wilt u ook elke twee weken worden verast met een boeiend en actueel onderwerp? Word dan nu lid van de Actuele Onderwerpen reeks! Of bestel via onze website een uitgave naar keuze.

Word abonnee en ontvang elke 14 dagen een AO.

Kijk op onze (vernieuwde) website:

www.actueleonderwerpen.nl

Of bel: 0320-286962

Bestellen

Bestellen kan via onze website, of door overmaking van het te betalen bedrag op girorekening 7577464 of bankrekening 68.06.13.730 en vanuit België via een postcheque 000-1741911-82, t.n.v. AO BV Lelystad, o.v.v. naam, adres, woonplaats, (land) en editienummer.

Losse nummers € 3,25

Verzamelbanden € 3,50

Verzendkosten bedragen € 2,50 per zending

Abonnementen

Deelabonnement, 5 boekjes van één thema €12,50

Abonnement voor de Benelux per jaar € 54

Abonnement per half jaar € 32

Jubileumabonnement per 2,5 jaar € 112

Abonnement buitenland per jaar € 89

Bij automatische incasso geldt een korting van € 2,50 op de abonnementsprijzen.

www.actueleonderwerpen.nl

Redactie en uitgever zijn zich volledig bewust van hun taak een betrouwbare uitgave te verzorgen. Niettemin kunnen zij geen aansprakelijkheid aanvaarden voor eventueel in deze uitgave voorkomende onjuistheden.

© 2004 AO (Actuele Onderwerpen) BV

Niets uit deze uitgave mag worden veeveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Inleiding	4
Praatpapier	5
Programma	8
Symposium verslag	9

Inleiding

Het derde symposium, dat in juni 2004 op Urk onder de titel 'Watergebruik/waterbeheer en de gevolgen van de klimaatsveranderingen' gehouden zou worden, moest door allerlei omstandigheden verschoven worden naar een datum na de vakantieperiode.

Uiteindelijk werd die vastgesteld op 5 oktober 2004.

Daardoor moesten ook de symposia in de gemeenten Lelystad, Noordoostpolder en Almere naar een latere datum verschoven worden. Die verschuiving had voor het symposium op Urk nog een extra gevolg. Dr. Peter van Rooy van het adviesbureau Accanto en inleider tijdens het symposium in Zeewolde, moest de eerder gedane belofte, om ook tijdens het derde symposium een inleiding te geven, afzeggen. Dat was jammer, omdat Peter op het gebied van het waterbeheer uitermate deskundig was.

Iets dergelijks gebeurde ook met de tweede geplande inleider, de heer dr. Rob van Dorland van het KNMI, specialist op het gebied van de klimaatsontwikkelingen.

Hij toonde zich allereerst bereid om de datum 5 oktober voor ons vast te leggen, maar moest, in verband met uiterst belangrijke werkzaamheden elders, uiteindelijk toch verstek laten gaan.

Een tweede gebeurtenis, die van invloed was op het symposium in Urk, was het verschijnen van de 'Nota Ruimte' van het ministerie VROM. Dat was net voor de vakantie gebeurd.

In die nota was de taak van een mogelijke groei van Almere naar 400.000 inwoners, die in de Vijfde nota van de ex-minister van VROM de heer Pronk een uitgangspunt was, verschoven naar een ongewisse toekomst. Almere mocht eventueel 40.000 woningen bouwen maar kon daarbij geen rekening houden met een belangrijke uitbreiding van de weg- en railinfrastructuur in de richting Amsterdam en Schiphol. Daarvoor ontbraken ten ene male de financiële middelen. Vervolgens zou er geen sprake zijn van een grenswijziging van de gemeente Almere, ten koste van de gemeente Zeewolde, iets wat tijdens het vorige symposium nog tot de mogelijkheden behoorde. Voor de 'buitenwacht' was het IOP dus geen echte bedreiging meer.

Dat neemt niet weg dat voor de besturen van de gemeente Almere en de provincie Flevoland het IOP als uitgangspunt voor de verdere ontwikkeling van het poldergebied Zuid-Flevoland gehandhaafd bleef. Omdat 'buitendijs bouwen' een belangrijk item was bij het IOP, werd dat onderwerp alsnog meegenomen bij het symposium in Urk. Het 'Atelier IJmeer' werd gevraagd om tijdens het symposium een toelichting te geven op die plannen. Dat gebeurde dan ook.

Praatpapier

Watergebruik/waterbeheer en de gevolgen van de klimaatsveranderingen in relatie tot de toekomst van het Flevolandse gebied

I Tijdspanne

Als we in dit verband over de toekomst spreken, dan moeten we mogelijk zelfs verder kijken dan de komende 50 jaar, die wij bij onze overwegingen als uitgangperiode hebben gekozen.

II Situatie in Flevoland

Groei van de bevolking:

Wij gaan er bij onze discussie van uit dat de bevolking van het Flevolands gebied in de komende vijftig jaar zal groeien tot zo'n miljoen ingezetenen.

De (her)inrichting van het gebied:

Door die groei van de bevolking zal de behoefte naar ruimte voor wonen, werken, recreëren en natuur al maar groter worden.

Daarbij zullen de agrarische activiteiten binnen ons gebied, door het verdwijnen van de Europese subsidies en de voortschrijdende mechanisering binnen die sector, een totale metamorfose ondergaan.

III Het water als bedreiging en als kansrijke factor

De afsluitdijk:

Tot in de jaren twintig was het woelige water van de Zuiderzee een doorlopende bedreiging voor stad en land in zijn kustgebied.

Daarom werd de Zuiderzee via de Afsluitdijk afgesloten voor de watertoevoer vanuit de Noordzee. Als bijgaande factor, zo zag men dat destijds, werd de verbinding van het vissersdorp Urk met de Noordzee verbroken

De inpoldering:

Om economische redenen werden vervolgens delen van de Zuiderzee ingepolderd en ontstonden de Wieringermeerpolder, de Noordoostpolder en de Flevopolders.

De bestemming van het gewonnen land was in eerste instantie: 'grootschalige landbouw', maar al snel na de Tweede Wereldoorlog kregen grote delen van de Flevopolders een woonbestemming, iets wat nog steeds een culminerende factor is.

Flevoland tot op heden:

De bedreiging voor het voortbestaan van het Oude Land rondom de vroegere Zuiderzee is zeer zeker aanmerkelijk verminderd. Dat neemt niet weg dat het Nieuwe Land beschermd moet worden

door hoge dijken, waardoor de veiligheid binnen dat gebied altijd zeer betrekkelijk blijft.

Dat het water daarnaast vele kansen biedt, is in de loop van de tijd wel gebleken.

Denk maar aan de natuurontwikkeling en de recreatieve en economische waarde van de randmeren, het IJmeer, het Markermeer en het IJsselmeer.

III De klimaatsverandering

Momenteel bestaat een zeer groot deel van de wereldwatervoorraad uit ijs.

Bij de te verwachten temperatuursverhoging door het broeikas-effect zal een groot deel van die ijsvoorraad wegsmelten, waardoor o.a. de zeespiegel aanmerkelijk gaat stijgen.

In diverse publicaties wordt zelfs gesproken over meters.

Waterafvoer:

Tot in de huidige tijd komt de neerslag in bevroren toestand naar beneden en wordt in de hogere gebieden van het land, waar dikwijls ook de meeste neerslag valt, in die vorm vastgehouden en vloeit eerst later en geleidelijk in de vorm van water naar lager gelegen gebieden.

Door de temperatuursverhoging zal ook op het vaste land de opslag van water in bevroren toestand sterk verminderen, waardoor de geleidelijke afvoer van de neerslag sterk zal verminderen en de directe afvoer via de rivieren sterk zal toenemen.

Neerslag:

Door de temperatuursverhoging zal een grotere waterverdamping ontstaan waardoor het watergehalte van de lagere gedeelten van de dampkring aanmerkelijk toeneemt. Daardoor zal de neerslag bij de regelmatig voorkomende temperatuurswisselingen op de aardbodem aanmerkelijk gaan toenemen. Dat zal weer tot een vergroting van de waterafvoer via de rivieren leiden.

Droogte:

Waarschijnlijk zullen er naast zware neerslag ook langere perioden van droogte gaan voorkomen, waardoor een al dan niet tijdelijke verdroging van gebieden kan ontstaan.

Wateropslag:

Ter voorkoming van calamiteiten zullen er in ons gebied maatregelen genomen moeten worden.

Dat geldt zowel voor het binnendijs als voor het buitendijs gebied.

Het is het namelijk waarschijnlijk dat het Markermeer gebruikt moet worden voor de opslag van water om bij een langdurige

droogteperiode het waterpeil in de Randstad op niveau te houden.

IV De toekomst van het Flevolandse gebied.

De consequenties van de bevolkingsdruk, de reformatie van de agrarische sector en de klimaatswisseling zullen zeer ingrijpend zijn voor ons gebied en meer in het algemeen voor het waterbeheer en het watergebruik.

Wij leven immers meters beneden de huidige waterspiegel en de afvoer van het Rijnwater geschiedt voor een belangrijk deel via de IJssel en het IJsselmeer en door de spuisluizen in de afsluitdijk naar de Wadden- en de Noordzee.

Wat de toekomst aan nieuwe bedreigingen en kansen in petto heeft voor onze regio, willen wij tijdens het symposium in Urk onder de loep nemen.

Daarbij zullen de volgende toekomstfacetten voor het voetlicht moeten komen:

- a. Water en klimaat, b. Waterbeheer, c. Water en visserij, d. Water en vervoer, e. Water en recreatie.

Programma

Symposium Watergebruik/waterbeheer en de gevolgen van de klimaatsveranderingen

Datum: 5 oktober 2004
 Plaats: Urk
 Locatie: Gemeentehuis

Middagprogramma:

- 14.30 uur Ontvangst deelnemers middagprogramma
 15.00 uur Opening Symposium (zaal 1) door Dirk Minne Vis, bestuurslid V.O.F., directeur KvK Flevoland
- 15.05 uur Welkomstwoord door de burgemeester van de gemeente Urk, de heer D.G. Schutte
- 15.15 uur **1e discussieronde**
 zaal 1 Waterbeheer: dr. Mathijs Kok van het bureau HKV Lijn in water
 zaal 2 Kaderrichtlijn Water: drs. Ton Garritsen van het RIZA
 zaal 3 De Verbeelding: Bart Stoffels, stedenbouwkundige van Atelier IJmeer
 zaal 4 Locale werkgroep: Locale problemen en ideeën
- 16.30 uur korte pauze
 16.45 uur **2e discussieronde**
 zaal 1 Waterbeheer
 zaal 2 Kaderrichtlijn Water
 zaal 3 De Verbeelding
 zaal 4 Locale werkgroep: Locale problemen en ideeën
- 17.55 uur zaal 1 **Afsluiting middagprogramma**
 18.00-19.30 uur pauze: broodjes, koffie, thee en warme visgerechten thee e.d. voor de deelnemers aan zowel het middag- als het avondprogramma, waarna een korte rondleiding door Urk, compleet met een uitzicht over het IJsselmeer.

Avondprogramma: (Raadszaal, Gemeentehuis)

- 19.30 uur Ontvangst deelnemers avondprogramma
 20.00 uur Opening avondprogramma Voorzitter V.O.F.: de heer Jos Joosen waarna de avond wordt geleid door: Sietske van Oogen, bestuurslid V.O.F.
 20.05 uur Toekomst van waterrijk Flevoland Mevr. L. Bouwmeester, Ged. Flevoland
 20.20 uur Korte terugblik op resultaten middag door de drie inleiders
 20.50 uur Inleiding en reactie Prof. dr. H. Saeijs, Erasmus Universiteit
 21.20 uur Zaaldiscussie met panel o.l.v. de dagvoorzitter
 21.55 uur Afronding discussie Sietske van Oogen
 22.00 uur Afsluiting symposium Voorzitter V.O.F.: de heer Jos Joosen
 waarna een half uur napraten onder het genot van een drankje.Symposium Urk

Symposium **Urk**

Op 5 oktober 2004 organiseerde het Samenwerkingsverband Vitaal Ondernemend Flevoland haar derde symposium onder de titel: 'Watergebruik/waterbeheer en de gevolgen van de klimaatveranderingen'.

De klimaatsveranderingen

Het was, achteraf gezien, uitermate jammer dat er twee zaken ontbraken op het symposium. Allereerst was dat het rapport 'Arctic Climate Impact Assessment' (ACIA) Aan dat rapport werkten vier jaar lang 250 wetenschappers uit acht landen en het is de grootste studie geworden die ooit over het klimaat op de Noordpool is uitgevoerd.

Dat rapport werd gebruikt als aftrap voor de VN-klimaatsconferentie in Buenos Aires, die op 6 december 2004 zou beginnen. Dat rapport was dus voor ons en waarschijnlijk ook voor een belangrijk deel van de inleiders een volkomen onbekend stuk. Het tweede gemis tijdens het symposium betrof een mens. Rob van Dorland, van het KNMI, moest op het laatste moment verstek laten gaan, omdat hij volkomen onverwacht in opdracht van zijn werkgever naar Amerika moest vertrekken. Mogelijk had dat met het voorgaande te maken. Volgens het hiervoor genoemde rapport wamt de Noordpool twee keer sneller op dan de rest van de wereld. In de afgelopen dertig jaar is de ijslaag op de Noordpool al met vijftien tot twintig procent geslonken en is de Noordelijke IJszee op het eind van deze eeuw 's zomers mogelijk helemaal ijsvrij. Volgens dat rapport zal de temperatuurstijging op de Noordpool tweemaal zo groot zijn als men tot nu toe verwachtte. De stijging van de zeespiegel zal dus veel groter zijn, dan de voorspellingen totnogtoe aangaven.

Het was dus spijtig dat Rob van Dorland geen voordracht kon geven bij het symposium.

Natuurlijk hadden wij de andere inleiders gevraagd facetten van de klimaatverandering bij hun inleiding te betrekken. Het is niet onmogelijk dat daardoor prof. Saeijs, die tijdens de avondsessie als generalist functioneerde, veel pessimistischer overkwam, dan de andere inleiders. Hij was op het terrein van het klimaat mogelijk beter ingelicht.

Voor dit symposium waren vijf inleiders uitgenodigd, namelijk Dr. Mathijs van het bureau HKV lijn in water, dr. Ton Garritsen van het RIZA, Stedenbouwkundige Bart Stoffels van Atelier IJmeer, Professor dr. Henk Saeijs van de Erasmus Universiteit en dr. Rob van Dorland van het KNMI, die op het laatste moment moest afzeggen en voor wie op dat moment geen vervanging meer kon worden geregeld.

Waterbeheer

Mathijs Kok poneerde in deze werkgroep vijf stellingen. De eerste stelling ging over het spanningsveld tussen ruimtelijke ordening en waterbeheer. Enerzijds, zo stelde hij, wordt er telkens gezegd dat er eisen gesteld moeten worden aan het ruimtebeheer en aan de plek waar men wil gaan bouwen. Maar hoe dan ook, men wil bouwen. Daarbij loopt men risico's. Volgens sommigen personen of instanties zelfs te veel. Maar als je het objectief bekijkt, dan zijn de risico's de laatste jaren afgenomen, omdat de betreffende gebieden beter beschermd worden. Daartegenover staat, dat er juist in die gebieden extra gebouwd wordt, waardoor de schade bij een eventuele calamiteit veel groter kan worden. Tijdens de discussie werd nadrukkelijk de vraag gesteld of er in de diepste delen van de polder gebouwd moet worden. "Kun je die gebieden niet beter reserveren voor berging?" Dat geldt, volgens de vragensteller, ook voor het buitendijks bouwen. "Is er nog niet genoeg

Burgermeester van Urk

buitendijks water ingepikt?" De tweede stelling ging erover dat men bij het ruimtelijk inrichten niet kan uitgaan van extreme omstandigheden. Een betere verdeling en het afvoeren van het water naar een tijdelijke berging, zijn mogelijk betere opties. Er moeten manieren gevonden worden om goed met extremen om te gaan. De vraag was echter, of we dat doen. De derde stelling raakte het uitgangspunt van het huidige beleid. De reeks: "Vasthouden, bergen en afvoeren" is mooi, zeker in vergelijking met vroegere tijden toen het water alleen maar afgevoerd werd. Doorschieten naar de andere kant: "Altijd vasthouden en bergen", is echter ook geen reële optie. Soms is een andere volgorde handiger en wenselijk. De vierde stelling ging over veiligheid en wateroverlast. Waar leg je het accent? In de discussie vond het merendeel van de werkgroepsleden, dat het met de veiligheid wel goed zat. De heer Kok wist dat echter nog niet zo zeker. "De kans op een overstrooming", zo stelde hij, "is dan wel heel erg klein, maar de kans op brand

nog veel kleiner en daar verzekeren we ons wel tegen." De laatste stelling ging over de vraag: "Wie betaalt de schade?" Op dit moment wordt ervan uitgegaan dat degene die schade heeft, deze ook betaalt. Hij of zij, die schade heeft als gevolg van wateroverlast, die weer het gevolg is van een niet optimaal functionerend systeem, moet die schade toch zelf betalen. Wat velen echter niet weten is dat het verzekeren tegen waterschade als onderdeel van de inboedelverzekering wel mogelijk is.

Kaderrichtlijn Water

In de tweede werkgroep ging dr. Ton Garritsen van het RIZA dieper in op de kaderrichtlijn water. In die richtlijn worden veel termen gebruikt, die aangeven waar hij voor bedoeld is, zoals: waterkwaliteit, waterlichamen, waterberging, enz. De Kaderrichtlijn gaat echter ook over het bevorderen van het duurzaam gebruik. Er is een officieuze slogan aan de richtlijn toegevoegd: "Schoon water met alles erop en eraan" en een oproep om het eerlijk en blijvend te gebruiken.

Dat was een opstapje voor de discussies waarbij de planning van de Kaderrichtlijn als eerste aan de orde kwam. Wordt het 'stroomgebied beheersplan', dat in 2009 wordt uitgebracht, een droge exercitie? Hebben we genoeg informatie om een behoorlijk plan de campagne op te stellen? En als we te weinig weten, wat kunnen we dan in 2015? Er is ook opgemerkt dat kwantiteit voor de doelen uitgaat. Logisch, want als je verdrinkt zijn er weinig doelen te halen. Anderzijds kan het bij de uitvoering onhandig zijn. En wat gebeurt er in de periode tot 2015? De Kaderrichtlijn is vanaf 2000 van kracht. Negen jaar later, in 2009, moet er een plan liggen en vervolgens is er nog maar zes jaar over om de doelen te halen. Een duidelijke constatering vanuit de groep was dat de Kaderrichtlijn gaat over het trans-

parant, controleerbaar en evenwichtig maken van waterbeheer. Het eerlijk stellen van normen is wellicht de crux van de richtlijn. Hoe bepaal je die doelen en de controleerbaarheid ervan? De landelijke normen zullen niet te ver mogen afwijken van die van de andere Europese landen. Krijgt een Poolse boer, die met de richtlijn te maken heeft, het gemakkelijker dan een Nederlandse? Moet er bij het stellen van normen rekening worden gehouden met financiële draagkracht van een land? Een ander punt is, dat als er in 2008 ingesproken kan worden door burgers, die zich dan moeten kunnen baseren op dezelfde informatie als die verstrekt wordt door de beheerders. Misschien zou een onafhankelijke autoriteit die zich bezighoudt met de informatie beter zijn. Strookt het provinciaal omgevingsplan met de Kaderrichtlijn? De rijke polderklei moet de ambitie temperen. De Kaderrichtlijn gaat echter veel verder dan 2015. De werkgroep kwam, in tijdnood, er echter niet aan toe om gekomen te bedenken wat er bereikt zou moeten zijn in 2050. Wat ook ongewis was, is hoe de Kader-richtlijn en andere Europese richtlijnen er in 2050 uitzien. De heer Garritsen verwacht dat het heel anders zal zijn, dan waar nu van wordt uitgegaan.

De verbeelding

In de werkgroep 'De verbeelding' gaf Bart

Stoffers (Atelier IJmeer), aan de hand van een plan voor het IJmeer, een doorkijkje naar de toekomst. "En", zo vertelde hij later lachend, hebben we het dus over heel andere dingen gehad." Hij begon zijn inleiding met te vertellen wat Atelier IJmeer is. De gemeenten Almere en Amsterdam maken binnen het atelier, samen met onder andere Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten plannen over de wijze waarop de gemeente Almere door kan groeien. Hij presenteerde een aantal van die plannen. De eerste groep gaf echter te kennen, dat allemaal wel interessant te vinden, maar dat ze bijvoorbeeld meer geïnteresseerd waren in de waterproblematiek. Vooral de binnendijkse waterberging was voor hen een punt van grote zorg. Als voorbeeld werd de Noordoostpolder gebruikt. Daar is maar 1% ruimte voor waterberging is, terwijl dat 2% zou moeten zijn. Als Amsterdammer, die de polder associeert met ruimte, keek Stoffers daar erg van op. Waterberging is in de agrarische functie een weerbaarstig onderwerp. In de woningbouwontwikkeling kun je dat probleem echter integraal aanpakken.

In de tweede groep werd na de inleiding nadrukkelijk over de dijk gesproken. In dat verband daarmee werd de term parelsnoer gehanteerd. Bouwen in de hele zoom van de dijk. Zoals bijvoorbeeld in Ketelhaven of

Lelystad. Misschien moet er wel serieus met Rijkswaterstaat gesproken worden of dat technisch wel haalbaar is. Simon Wever stelde dat het risicovol is alles op één paard in te zetten. Hij wees daarbij op Almere-Pampus, dat per definitie een moeizaam verhaal is. Alternatieve scenario's zijn nodig, zo stelde hij. Bij alle partijen bleek veel besef en draagvlak te zijn voor het realiseren van verschillende woonmilieus in Flevoland. Flevoland ligt aan de noordkant van de Randstad en heeft volop ruimte. Allerlei combinaties met natuur en water zijn daarbij mogelijk.

De lokale werkgroep

Evenals in Zeewolde was er voor de middag-bijeenkomst van het symposium een werkgroep gevormd, waarin inwoners van de gemeente, onder leiding van een neutrale voorzitter en aan de hand van een agenda, van gedachten konden wisselen over lokale problemen, waarbij het de bedoeling was een visie te formeren met betrekking tot de verdere ontwikkeling van de gemeente, in dit geval dus Urk. Voor dat onderlinge overleg waren ook een aantal leden van de provinciale staten uitgenodigd, zodat de wensen en gedachten op een directe manier aan de provincie konden worden overgebracht.

Hier allereerst de agenda voor de bijeenkomst:

Agenda

voor de bijeenkomst van de lokale werkgroep tijdens het symposium op Urk op 5 oktober 2004 en waarbij aanwezig zijn: vertegenwoordigers van maatschappelijke groeperingen uit Urk en leden van de Provinciale Staten van Flevoland

- 1e 's Middags kwart over drie opening en een korte inleiding door de voorzitter van de werkgroep.
- 2e Vaststelling van de agenda
- 3e De ontwikkelingen rond de visserij en de visverwerkende industrie.
- 4e De woningbouw op Urk.
- 5e De werkgelegenheid op Urk
- 6e Wat verder ter tafel komt.
- 7e Vaststelling van een korte samenvatting van het besprokene.
- 8e Sluiting van de bijeenkomst om vijf voor zes in de middag.

Het is bepaald niet alleen de bedoeling om tijdens deze bijeenkomst feiten te constateren. Wij hopen dat de gelegenheid tevens gebruikt gaat worden om creatieve ideeën aan te dragen voor de toekomstige ontwikkeling van de gemeente Urk.

dhr van Urk in gesprek

De heer Wortel heette de aanwezigen welkom en legde de bedoeling van deze bijeenkomst uit. Hij vertelde tevens dat er twee plaatselijke prominenten uitgenodigd waren, die een korte inleiding zouden geven bij de punten 3 en 4 van de agenda. Als eerste kreeg Albert van Urk, dé Urkse Visserij-senior, het woord. Hij begon met een beeld, dat de gehele middag-discussie zou gaan bepalen.

"Het was op de laatste avond van de avondvierdaagse op Urk", zo vertelde hij. "Ik stond te kijken naar die eindeloze rij lachende wandelende kinderen, die al maar voorbij trokken. En als ik dacht dat alles gepasseerd was, dan zag ik in de verte opnieuw rijen en rijen kinderen aankomen. Urkse kinderen. Toen schoot het door mijn hoofd. Al die kinderen worden ééns groot, willen een gezin stichten, zoeken werk en een woning. Wat heeft Urk ze dan te bieden? Werk in de visserij? Dat kan, als ze het nog willen, alleen maar voor een klein deel van hen. En de rest? Die moeten ook aan de slag komen ... ergens ... op Urk? ... waar? En wonen ... op Urk? ... waar? ... buiten Urk ... en moet Urk verworden tot een vergrijsd vervallen toeristendorpje?"

En daarna ging hij over op het onderwerp, waarvoor hij uitgenodigd was. Hij belicht in zijn betoog verschillende aspecten, die de vloot het water tot aan de lippen doen stijgen. De afgelopen twee jaar zijn de brandstofkosten enorm gestegen en elk jaar is er weer onzekerheid over de vangstrechten voor het volgende jaar. Door de quotering is er onvoldoende grondstof voor de visverwerkende industrie, waardoor de werkgelegenheid niet in stand kan blijven. Door de onzekere inkomenspositie gaan ook schippers en opvarenden op zoek naar ander werk, is er onvoldoende nieuwe instroom in het onderwijs en wordt de vloot in haar voortbestaan bedreigd. De inleiding van de heer van Urk leidt tot een enerverende dis-

dr. Gerritsen

cussie, waarin de volgende onderwerpen aan bod komen: De snelle bevolkingsgroei vraagt om behoud en uitbreiding van de werkgelegenheid. Urk en de visserij zijn sociologisch en economisch met elkaar verweven. Beide componenten moeten zorgvuldig betrokken worden bij verdere ontwikkeling van Urk. Kweek van (zoetwater)vis kan voor de verwerkende industrie een bijdrage aan de grondstofvoorziening leveren, de aanvoersector kijkt hier echter sceptisch tegenaan. IJsselmeer weer zout? Na het doorsteken van de afsluitdijk zal het dan zoute IJsselmeer een kraamkamer voor diverse visbestanden kunnen zijn. Die optie lijkt, gelet op waterstaatkundige aspecten, niet haalbaar.

De sluizen:

De steeds groter wordende kotters kunnen de sluizen in de afsluitdijk niet meer passeren. Zou bij renovatie of vernieuwing van de beide sluiscomplexen de doorvaartdiepte vergroot

De lokale werkgroep

kunnen worden? Eén van de deelnemers vraagt zich af of het behoud van de visserij niet gelijk is aan het vechten tegen de bierkaai. Dat gaf als reactie de opmerking dat Urk nieuwe en toekomstige ontwikkelingen niet uit de weg gaat. De geschiedenis heeft geleerd dat Urk al eerder tegenwind heeft gehad (afsluiting IJsselmeer), maar die problemen ook te boven is gekomen. Voor de verwerende industrie geldt: komt de vis niet uit de Noordzee, dan maar uit China. Anderen wezen op eerdere ervaringen. Denk bijvoorbeeld aan de haring. In de Noordzee zou de haring uitgestorven zijn. Maar nu is er volkomen onverwachts weer volop haring. Zo veel zelfs, dat de markt overvoerd raakt. Dat zal mogelijk ook gelden voor de andere vissoorten. Maar zijn er dan nog Urker vissers om ze te vangen en fabrieken om ze te verwerken?

Ook de klimaatsveranderingen kwamen aan de orde. Het is nog volkomen onbekend welke effecten de klimaatveranderingen op visbestanden zullen hebben. Is overbevissing de echte oorzaak van teruglopende visbestanden? Vroeger werd door menselijk toedoen veel fosfaat aan het water toegevoegd. Dat had weer tot gevolg dat er in het water grote hoeveelheden voedsel voor de vissen ontstonden, waardoor visbestanden zich goed konden ontwikkelen. Welke invloed zal de stijging van de watertemperatuur hebben op het visbestand? De visserijsector zelf is ervan over-

tugd dat er meer factoren een rol spelen, en dat het dreigend uitsterven van vissoorten niet uitsluitend de schuld is van de visserij. Na de koffiepauze kwam Johan Oosterhof, directeur van de Christelijke woningbouwvereniging Patrimonium, aan het woord. Hij gaf inzicht in het functioneren van de woningmarkt op Urk. De doelstelling van Patrimonium is het bieden van passende huisvesting aan alle inwoners van Urk. In zijn inleiding schetst de heer Oosterhof de huidige en toekomstige omvang aan vraag- en aanbodzijde van de Urker woonmarkt. Hij ging daarbij in op de knelpunten die zich nu en in de toekomst kunnen voordoen. De koopvraag is voor het oude dorp erg groot, terwijl er weinig doorstroming is. Beide ontwikkelingen hebben een prijsopdrijvend effect tot gevolg. Ook in de huursector is er weinig doorstroming en onvoldoende aanbod. Het aandeel huurwoningen op Urk is 15 procent van het totale bestand, tegen een Flevolands gemiddelde van 40 procent. Landelijk bedraagt het aandeel huurwoningen zelfs 50 procent. Van het jaarlijks aandeel vrijkomende huurwoningen (45) wordt ongeveer de helft geclaimd door statushouders en bewoners met een medische of maatschappelijke urgentie. De omvang van de bevolking zal tot het jaar 2020 met ongeveer 50 procent groeien. Ook de omvang van specifieke vraaggroepen als senioren en starters op de woningmarkt neemt toe. Omdat er onvoldoende locaties beschikbaar zijn, en omdat geplan-

de projecten vertraagd worden, kan Urk niet voorzien in huisvesting om de eigen bevolkingsgroei op te vangen.

In de discussie die volgt op de inleiding van de heer Oosterhof komen de volgende zaken aan bod:

Beschikbare ruimte:

De beperkt beschikbare ruimte wordt geclaimd door woningbouw en bedrijvigheid; beide zijn noodzakelijk en moeten ook samen opgaan. Bij het ontwikkelen van een regionaal bedrijventerrein, samen met de gemeente Noordoostpolder, kan een deel van de ruimteclaim voor de Urkse bedrijvigheid naar dat nieuwe bedrijventerrein verplaatst worden, waardoor de vrijkomende ruimte bestemd kan worden voor woningbouw. Gesuggereerd wordt een regionaal bedrijventerrein ter hoogte van de Ketelbrug te ontwikkelen. Dat mogelijk in combinatie met een nieuwe werk/overslaghaven.

Slagvaardig bestuur:

Een groot deel van de aantal aanwezigen meent dat de gemeente Urk niet slagvaardig genoeg is. Er moet een meerjarenplanning voor woningbouwlocaties zijn, waarbij de gemeente in een vroeg stadium begint met de planvorming voor nieuwe locaties. Externe partijen (bedrijven met milieucontour, maar ook vastgoedposities van ontwikkelaars en beleggers), drijven de gemeente in een positie,

waarin zij weinig meer kan uitrichten. Het gemeentebestuur moet daarom slagvaardigheid, visie en beleid tonen.

Afsluitend kan vanuit de lokale werkgroep geconcludeerd worden dat er een enorme opgave is voor de toekomst. De inspiratie moet de jeugd zijn, die ook in de toekomst een woning en werk op Urk moet kunnen vinden. De visserij is zowel sociologisch als economisch met Urk verbonden. Innovatieve en duurzame ontwikkelingen zijn noodzakelijk om deze pijler, met al haar dynamiek, ook voor de toekomst te behouden. In relatie met het thema klimaatverandering, wordt geconcludeerd dat weinig bekend is over de effecten van klimaatverandering op visbestanden. Vervuiling van de Noordzee is een bedreiging voor de visserij. De mismatch tussen vraag en aanbod van woningen is groot. De oplossing van al die knelpunten vraagt om een daadkrachtig bestuur, dat zich niet bezig houdt met interne problemen. Het uitgangspunt zal moeten zijn: "Samen de schouders eronder!"

De avondsessie

De heer Jos Joosen spreekt namens VOF een welkomstwoord en licht in het kort het programma toe, waarna hij nog even stil staat bij het samenwerkingsverband Vitaal en Ondernemend Flevoland, afgekort V.O.F.

De Kamer van Koophandel, SEOR Flevoland, VBA, Rabo vastgoed, LNTO en Milieuraad maken daarvan deel uit. Hij merkte eveneens op dat het VOF, naast materiële en financiële bijdragen van de participanten, gesteund wordt door de Provincie Flevoland en de zes Flevolandse gemeenten. Het VOF is bezig aan 'de ronde van Flevoland'. Daarbij worden alle gemeenten aangedaan en wordt de finish bereikt in het Provinciehuis van Flevoland.

Hij ging ook nog in op het tot stand komen van het omgevingsplan van de provincie, waarbij het VOF, via zijn symposia, een belangrijke inbreng heeft.

In verband daarmee verwees hij naar de bijeenkomst van 4 oktober 2004, in het Provinciehuis, waar het startschot gegeven werd voor een brede ontwikkeling van het omgevingsplan. De heer Joosen zegt genoten

Mevrouw
Bouwmeester

te hebben van die avond en dan vooral van de informatiemarkt, waar bleek dat elk onderwerp belangrijk was, van economie tot sociale aspecten. Vooral dat laatste vond hij belangrijk. Huizen bouwen kan men in Flevoland wel, een samenleving bouwen vereist echter wel wat meer dan dat.

Vervolgens schetste mevrouw Laura Bouwmeester een beeld van het beleid van de provincie met betrekking tot het onderwerp van deze avond: 'Het water'.

Mevrouw Bouwmeester laat de aanwezigen allereerst delen in een kijkje in de toekomst en wel onder de titel:

'Toekomst van een waterrijk Flevoland'. De belangrijkste opgaven voor het bereiken van die toekomst zijn: veiligheid, overlast, grondwater, drinkwater en waterkwaliteit.

Veiligheid

Bij veiligheid denk je aan dijken. Het waterpeil van het IJsselmeer zal in de toekomst stijgen. Rijkswaterstaat heeft besloten de spuicapaciteit van de Afsluitdijk te vergroten, waardoor het peil tot 2050 gelijk kan blijven. Als de zeespiegel blijft stijgen, zal er daarna – om de veiligheid van Flevoland te garanderen – dijkverhoging moeten plaatsvinden. De provincie is daar al hard mee bezig. Drijvende steden zouden een alternatief kunnen zijn, maar dat is nog toekomstmuziek. De veiligheid buitendijks is een ander actueel onderwerp. Het vaststellen van beschermingsniveaus tegenover stroming is een provinciale taak. Buitendijkse gebieden zijn goed beschermd tegen overstromingen.

Flevoland ligt in een delta. Het is belangrijk dat we ons daarvan altijd bewust zijn. Net als in Florida – waar orkanen een gegeven zijn – zou een storm met orkaankracht hier levens-

bedreigend kunnen zijn. Zo'n storm komt echter maar eens in de 4000 jaar voor en Flevoland is dan ook goed beschermd.

Wateroverlast

De bescherming tegen water van buiten de dijken, is dan wel goed geregeld, maar wateroverlast is iets anders. Er is de afgelopen jaren in de polder regelmatig sprake van wateroverlast geweest, en dat lijkt meer dan een incident. Tegelijkertijd daalt de bodem, waardoor wateroverlast vaker voor kan komen.

De vier overheden – Rijk, Provincie, Waterschap en Gemeenten – hebben gezamenlijk een visie gemaakt op het stroomgebied Flevoland. In die visie wordt antwoord gegeven op de vraag hoe wij ons in de toekomst teweêr moeten stellen tegen de gevolgen van de klimaatverandering en de bodemverzakking. Het zal warmer en natter worden. Buien worden extremer en localer. Op 13 augustus viel er in Espel 120 mm regen terwijl er in de directe omgeving maar 38 mm viel. Dergelijke buien zullen altijd overlast veroorzaken. Wegpompen is daarbij geen optie want voordat het water bij het gemaal komt, is het al op het land. Voor de hand ligt het water vast te houden waar het valt, zodat het niet naar plekken kan stromen waar het overlast bezorgd. Het water moet dus tijdelijk geborgen worden. In de komende jaren worden daar in het

omgevingsplan afspraken over gemaakt. Hetzelfde gebeurt bij het Nationaal Bestuursakkoord Water.

Grondwater

Een teveel aan grondwater is in een landbouwgebied een bekend probleem, maar ook in stedelijke gebieden komt het voor, waarbij het voor de burger onduidelijk was en is, wie er verantwoordelijk is. De gemeente? Het waterschap? De provincie? Er gaan landelijke afspraken gemaakt worden over wie, wat, waar beheert. En dan zijn er ook nog de grenzen tussen gebieden waar je meer en gebieden waar je minder grondwater wilt hebben. De grens tussen akkerbouw en natuur bijvoorbeeld. Ook daar is een project voor.

Drinkwater

In feite gaat het om drinkwater voor steeds meer mensen, want Flevoland groeit hard. Om al die mensen dagelijks van een goede kwaliteit drinkwater te voorzien, wordt er samen met de drinkwatermaatschappijen een studie uitgevoerd naar het drinkwater in de toekomst. In Flevoland wordt Veluws grondwater gebruikt, dat al eeuwen geleden hier naartoe gestroomd is. Jaarlijks wordt er 20 miljoen kubieke meter gebruikt. In de Noordoostpolder komt het water uit de kop van Overijssel. Uit St. Jans klooster. Zo'n vier miljoen kubieke meter per jaar. Is er ook voldoende water voor de toekomst? De jongste inzichten

Avondsessie

Sietske, onze gespreksleider

zijn bemoedigend. Als we zuinig zijn zal er voldoende betaalbaar water van goede kwaliteit voorradig blijven.

Waterkwaliteit

De ecologische kwaliteit van het water is nog niet wat hij moet zijn. Vooral in de Noordoostpolder is het problematisch. Daar wijkt de kwaliteit af van de norm. Met behulp van de 'Kaderrichtlijn Water' heeft Europa een instrument in handen, waarmee de kwaliteit in heel Europa op peil gebracht wordt. Het gaat om voorschriften, waar niet over onderhandeld kan worden. In 2015 moet ook ons water van goede kwaliteit zijn en in 2009 moeten we helder hebben hoe we dat denken te gaan doen. Overigens mogen we zelf bepalen wat een goede ecologische kwaliteit is, omdat water nu eenmaal overall anders is. Een kanaal is biologisch gezien minder interessant dan een kabbelend bosbeekje. Er moet uiteraard wel een basiskwaliteit zijn. Laura Bouwmeester denkt dat deze ecologische benadering een verademing kan zijn voor het Nederlands waterbeheer. Er wordt daarbij minder op getallen en meer op resultaat gestuurd, waarmee onorthodoxe maatregelen binnen handbereik komen. Om de basiskwaliteit te halen moet alles op alles gezet worden.

Onlangs hebben Provincie en Waterschap het Flevowater in een rapport weergegeven. Samenvattend: De waterkwaliteit is onvoldoende. Met het grondwater en de natuur gaat het goed. Met de veiligheid is het goed gesteld en met de drinkwateropgave moeten we nog aan de slag. Er is gestart met water vasthouden. Water bergen is nog onduidelijk.

De toekomst van het water ziet er goed uit. Water wordt steeds meer als kwaliteit gezien. Desondanks wordt het water slechts aarzelend terug in de stad gebracht. Een gevolg van een eeuwenlange periode waarin het oppervlaktewater nog vuil en stinkend was. Water komt steeds meer in de belangstelling.

Er kunnen dus een aantal doelstelling genoemd worden: Water van goede kwaliteit, een natuur zonder weerga, ruimte voor recreatie, ruimte voor berging en een prachtige impuls voor het landschap. De Provincie kiest voor reële, ambitieuze doelen. Samenwerking is daarbij essentieel. Zoals nu op Urk waar Waterschap, Provincie en Gemeente samenwerken in een gebiedsuitwerking voor het omgevingsplan. Er valt een wereld te winnen!

De polder: het bewijs van duizenden jaren watermanagement...

Na de inleiding van de gedeputeerde Laura Bouwmeester krijgt professor Henk Saeijs van de Erasmus Universiteit het woord. De heer Saeijs laat de zaal direct opveren, als hij een beeld schetst van een ramp die in 2007 ons land zal treffen. Door stormen en wateroverlast zal een groot deel van Nederland volkomen onbewoonbaar worden. Uit de steden als Den Haag, Rotterdam en Amsterdam zullen de mensen, voor zover zij de ramp overleefden, gevlucht zijn. Het is één van de conclusies uit een geheim rapport van het Pentagon, dat recentelijk in de Britse krant The Observer is gepubliceerd. De conclusies uit het rapport zijn grimmig. Klimaatveranderingen worden daarin als potentieel veel bedreigender gezien dan het internationaal terrorisme. Natuurrampen zullen miljoenen levens gaan eisen. Volgens de auteurs van het rapport zou de klimaatverandering tot nationaal veiligheidsprobleem nummer één verheven moeten worden. Het rapport heeft echter nauwelijks een rimpeling in de politieke en maatschappelijke vijver veroorzaakt. Het Ministerie van Verkeer en Waterstaat komt met een officiële reactie dat

het zo'n vaart niet zal lopen. Vanwaar die laconieke reactie? Onlangs stelde een journalist prins Willem-Alexander de vraag of Nederland nu veilig is. De prins beantwoordde de vraag met een: "Zo veilig als nu is Nederland nog nooit geweest." Geen antwoord dus en dat kan ook bijna niet. Zijn we veilig? En hoe veilig dan? Het is een vraag die overal in discussies over water opduikt en niet bevredigend beantwoord kan worden. Zijn de overstromingen en dijkverschuivingen, die sinds 1995 in ons land voorkwamen incidenten of is het de nieuwe stand van zaken. Volgens prof. dr. Saeijs moet je, als je wilt begrijpen wat er nu gebeurt, eerst terugkijken. Tijdens het Holoceen werd het warmer en smolt het ijs. Het water van de zeespiegel is sindsdien met 120 meter gestegen en 61% van de ijskappen zijn gesmolten. We bevinden ons nu in de afbouwfase van de temperatuurverhoging met een zeespiegelrijzing van 5 cm per eeuw. Zo'n 7000 jaar geleden zou Nederland al ondergelopen moeten zijn, we zijn er echter nog steeds. Daar zijn twee redenen voor: aanvoer van sediment uit het Kanaal en veenvorming, die op sommige plekken aangroeide tot 60 meter dikte. Vervolgens kwamen er bewoners in die gebie-

den. Men begon het land te ontwateren, dijken te bouwen, sloten te graven. De polderstrategie was geboren en de polders werden steeds groter. Vanaf de 13e eeuw werden er dijken gebouwd, die steeds forser werden. De dijken van nu kunnen niet veel forser meer. Ze worden dan te zwaar en zakken weg in de grond. Wat ging er mis? Sedimentgroei en veenvorming werden als gevolg van de ontwatering gestopt. We bouwden gemalen en hoe groter de gemalen werden, des te sneller onze bodem daalde. Het gevolg was dat we niet meer meegroeien met de zee en de grond onder onze voeten wegzakte. De polder is het bewijs geworden van duizenden jaren watermanagement. Men wist vroeger niet beter. Nu wel en toch worden de polders volgebouwd, terwijl die daar ongeschikt voor zijn. Het nieuwe vertrouwen op de overheid die, om droge voeten te houden, meer gemalen plaatst. Gevolg: we dalen nog sneller. De bodemdaling is een nog grotere bedreiging dan het rijzen van de zeespiegel. Naar de mening van prof. dr. Saeijs is het volbouwen van polders volstrekt onverantwoord. Waarschuwen helpt voor geen meter. Een rijmpje doet het soms beter.... Nederland is het land, waar ze op water staan. Pompen ze het weg, dan gaan ze er aan. Bouwen mag niet, maar dat doen ze toch veel. Het liefst in het 'veenigste' en diepste deel...

Investeer daarom meer van je vermogen. Doe je het veiliger op het hoge, droge.

Wat heeft de polderstrategie opgeleverd? Tussen de jaren 800 en 1950 is er 5.500 kubieke kilometer land gewonnen en 5.000 kubieke kilometer verloren gegaan. Netto rendement dus 500 kubieke kilometer. Dat wil zeggen: een stuk land van vijftig bij vijftig kilometer en 200 meter dik. Oppervlakkig gezien geen slecht resultaat. Maar de polderstrategie is een uiterst kwetsbaar systeem van dijken en diep in de polder treedt verzilting op, wat nog versterkt wordt door de stijging van de zeespiegel. De ramp van 1916 had de strategie van de korte kustlijn tot gevolg. Die werd ook werd toegepast na de ramp in 1953. Zo werd in het deltagebied de kustlijn van 700 km teruggebracht naar 100 km. Die strategie was vanuit veiligheidsoogpunt dus een groot succes. De schade aan het milieu is daarbij echter nooit goed in kaart gebracht. We richten ons in de strijd tegen de zee op de dijk. Maar de oorzaak van de onveiligheid is niet de dijken. Het is de steeds diepere ligging van het land, dat ons steeds afhankelijker maakt van die dijken. Daarbij is het onderhoud van de dijken niet bepaald ons sterkste punt. Vervolgens is de verhoging en verzwarend van dijken aan een limiet verbonden. Andere innovatieve maatregelen zijn dingend noodzakelijk.

Dan de vraag: "Hoe is het gesteld met ons veiligheidsbesef?" Dat besef is nodig om een maatschappelijk draagvlak voor die nodige maatregelen te krijgen. Het is echter slecht gesteld met dat besef. We zijn inderdaad nog nooit zo veilig geweest als nu, maar dijken zijn nooit helemaal veilig en een waterkering is zo sterk als z'n zwakste punt. Rondom Zuid-Holland bijvoorbeeld vertoont de dijkkring drie zwakke punten en wordt zelfs de Deltanorm niet gehaald. De kans dat het gebeurt is niet groot, maar als het wel gebeurt, is het goed raak. Dan komen Zuid-Holland en delen van Noord-Brabant volledig onder water te staan. Het vertrouwen in de techniek is blijkbaar onbegrensd, maar het is een geschiedkundige realiteit dat er in ons land om de 60 jaar een watersramp plaatsvindt. Overigens, na zo'n ramp is er meestal wel volop aandacht en geld.

De polderstrategie is nooit ter discussie gesteld. Sterker nog. Er treedt polderblindheid op. Polderblindheid is het blind vasthouden aan de polderstrategie. De ongeïnteresseerdheid van de burger is daarvan de oorzaak, alsmede het onbegrensd vertrouwen in de

techniek. Technische oplossingen kennen echter hun grenzen. Er is momenteel dringend behoefte aan innovatie.

Hoe nu verder? Veiligheid moet niet zozeer gericht zijn op de waterkering, maar op het tegengaan van de bodemdaling. Ruimtelijke ordening speelt hierbij een cruciale rol. Die moet haar rol wat veiligheid betreft beter oppakken en een veel hogere prioriteit geven. In feite is de nieuwe Oosterscheldekering een voorbeeld van een technische keuze die de veiligheid vergroot. Maar het blijft een technische oplossing. Bij kiezen voor ruimte voor de rivier, moet het accent liggen op de ruimtelijke ordening. Maar dit stuit op veel verzet.

Volgens de heer Saeijs moet aan de bodemdaling een halt toegeeroepen worden, moeten er meer meren komen, moet men gaan denken aan drijvende steden, veenvorming, speciale waterkeringen, ruimte voor de rivier en moderne terpen. Veiligheid zonder dijken kan. Zijn terpen een alternatief? Terpen werden 2000 jaar geleden aangelegd als bescherming tegen het water. Nog steeds komen terpen voor. Denk bijvoorbeeld aan de zogenaamde buitendijkse gebieden in Zeeland. Het creëren

Het avondsessie panel

van dergelijke gebieden is de moeite waard. Dat moet veel vaker toegepast worden.

Moeder natuur is de beste ingenieur
Naar verwachting zal de temperatuur in de 21e eeuw met 0 tot 6 graden stijgen. Dat betekent dat de zeespiegel kan rijzen van meer dan 10 tot 90 cm. In Nederland geeft dat grote gevolgen voor de waterhuishouding. Stel dat er een stijging komt van 1,5 meter dan zit Nederland goed in de problemen. Een deel van zuid Holland moet dan prijsgegeven worden.

Als de stijging van de zeespiegel doorzet moet er een regelwerk in de IJssel komen, zodat de toestroom van Rijnwater naar het IJsselmeer beïnvloed kan worden. Dijkversterking alleen, ook in het binnenland, is niet voldoende.

Overtollig zoet water moet in het eigen gebied worden opgeslagen. Brak of polderwater moet direct naar zee worden afgeleid en zeker niet naar het IJsselmeer. De volgorde van prioriteiten op gebied van waterbeheer moet veranderen. Veiligheid voorop, het stoppen van de bodemdaling, zuinig zijn met zoet water.

De professor eindigt met de stelling:
"Moeder natuur is de beste ingenieur!"

Discussie met de zaal

Vanuit de zaal wordt gevraagd of veenvorming nog steeds een optie is om bodemdaling tegen te gaan. **De heer Saeijs**: "Veevorming duurt erg lang, je kunt er wel mee beginnen. Het verhogen van het peil binnen de dijken naar dat van het peil daarbuiten is een optie. Je krijgt dan een ander gebruik van het land. Dat is zeker niet uniek, want het gebeurt op verschillende plaatsen in de wereld." **De heer Joosen** vertelt dat, toen er overwogen werd om Leaseplan naar Almere te verhuizen, Shell dat afraaide. Zij investeren namelijk niet beneden de zeespiegel. Dat was begin jaren tachtig. De aanwezige bestuurders zullen zich na vanavond afvragen waar ze mee bezig zijn. De enige vraag die eigenlijk nog telt is: "Hoe houden we onze voeten droog?" **De heer Saeijs** zegt veel waardering te hebben voor de wijze waarop er vanavond – zeker door de bestuurders – over het onderwerp gepraat wordt. "Waar het om gaat is, dat, als de daling van de bodem doorzet, je jezelf met dijken niet meer droog houdt. Bestuurders weten dat, maar het is bij hen lange-termijn-denken."

Gedeputeerde Laura Bouwmeester zegt dat het naleven van een Kaderrichtlijn Water een

Vrolijk lach tijdens debat

feit is. Daar wordt in geïnvesteerd. Anderzijds, als het gaat om de kwantiteit van het water, dan denk men het wel pijnloos te kunnen regelen. Terwijl dat wel degelijk pijn zou moeten doen. Het gaat niet meevallen. De vraag is: "Wat willen we? Pappen en nathouden? Of willen we de zaak fundamenteel aanpakken. Hoeveel hebben we voor de toekomst over? Die vraag hebben we met elkaar nog niet gesteld. **De heer Saeijs** zegt dat veel van de dreiging die rivierwater meebrengt, komt doordat het bovenstrooms niet goed is geregeld. Fout waterbeheer in Duitsland zorgt voor veel ellende. De Nederlandse regering moet samen met andere regeringen veel betere maatregelen bovenstrooms nemen. Volgens **mevrouw Bouwmeester** heeft de overheid 100 miljoen beschikbaar gesteld voor diverse projecten. Dat lijkt veel, maar kijkend naar de kosten is het helemaal niets. Het moet over miljarden gaan. **De heer Wever** heeft een vraag die direct te maken heeft met ruimtelijke ordening. Terecht worden er bij dijkbouw vraagtekens gezet, anderzijds is het Bangla Desh scenario ook niet aantrekkelijk. Wat is het wezenlijke alternatief? In feite is de conclusie dat tweederde van de Randstad fout ligt en dat we het hogerop moeten zoeken. Volgens **de heer**

Saeijs is men duizend jaar geleden een doodlopende weg ingeslagen. De huidige generatie weet echt wel wat er moet gebeuren. De projectontwikkelaars moeten een morele plicht hebben daar over na te denken. **Sietske van Oogen**, de avondvoorzitter vraagt Mathijs Kok om een reactie aangaande de opmerking over polderblindheid. **De heer Kok** begrijpt het verhaal van de heer Saeijs, maar is minder pessimistisch over bijvoorbeeld het gebruik van dijken. Het is vooral van belang om naar de toekomst te kijken en ondertussen wel degelijk de dijken te versterken. Het gaat vooral daar pijn doen, als we de consequenties trekken uit het betoog van de heer Saeijs. Niet langer bouwen onder de zeespiegel? Dan moeten we ons ook de vraag stellen, of we in Flevoland buitendijks kunnen gaan bouwen? **De heer De Raad**, gedeputeerde en 'burger uit de Noordoost-polder', verbaast zich over het negatieve verhaal. Van een wetenschapper verwacht hij, dat hij denkt in techniek en oplossingen. De Raad denkt dat we op de goede weg zijn. Water heeft volop aandacht, er is internationaal overleg en hij denkt dat de nodige maatregelen er zeker zullen komen. **De heer Saeijs** reageert met de opmerking dat het verhaal wellicht negatief is, maar dat

V.l.n.r. dr. Garritsen van het RIZA, prof. dr. Saeijs van de Erasmus Universiteit en mevr. Bouwmeester, gedeputeerde van de provincie Flevoland.

hij daar niet alleen in staat. Hij pleit ervoor niet alleen aandacht te besteden aan dijken, maar ook aan andere zaken. Dat men het verhaal negatief of positief vindt, is niet interessant. Interessant is of er over nagedacht wordt.

Mevrouw Bouwmeester zegt ter verdediging van de heer De Raad, dat deze voorzitter is van een organisatie, die met technische middelen water toevoert naar Schokland, dat anders weg dreigt te zakken in de polder. Een voorbeeld van een goede technische oplossing. Van de zijde van **het Waterschap** wordt aangegeven dat ook het Waterschap de boodschap gegeven heeft dat het allemaal niet zo veilig is. Overigens zonder dan meteen te willen stellen dat het onveilig is. In de groep waar de spreker die middags zat, was de uitkomst van de discussie dat kwaliteit belangrijk is, maar dat kwantiteit een eerste voorwaarde is voor economische activiteit. Probeer de Kaderrichtlijn en de visie op het stroomgebied aan elkaar te koppelen. Het ene doel kan dan met het andere gediend worden. Daar heeft de spreker alle vertrouwen in. **Ton Garritsen** deelt dat vertrouwen. De doodlopende weg is wel ingeslagen maar er staat aan het einde

geen muur, maar een schutting waar men overheen kan komen. **De heer Saeijs** merkte op dat hij, tijdens het samenstellen van de Kaderrichtlijn Water, ooit een Europees bestuurder gevraagd had waarom kwaliteit en kwantiteit niet bij elkaar gebracht werden. Het antwoord was: "De besluitvorming op het gebied van de waterkwaliteit vindt in Europa plaats op meerderheid van stemmen. Als het gaat om de kwantiteit, dan moet het bij unanimititeit."

Maar daarom kan het nog wel in Nederland. Sietske vraagt **Bart Stoffels** wat hij vindt van opmerkingen dat dijken niet werken. De heer Stoffels had verwacht dat hij zich zou moeten verdedigen tegen het buitendijks bouwen. De professor heeft de heer Stoffels echter extra munitie gegeven. Bij het bouwen van nog eens 70.000 woningen in Almere kun je niet langer denken dat wateroverlast een ver van mijn bed show is. Door die omvang, ga je nadenken of je onder NAP, er op, of er boven moet gaan bouwen. **Sietske** zegt dat er bij het opzetten van de symposia werd uitgegaan van een toekomstbeeld dat er in 2050 één miljoen inwoners in Flevoland zouden wonen.

Is dat aspect ook in de discussies vanmiddag aan de orde geweest? En wat voor effect heeft dat?

Mathijs Kok zegt het duidelijk is dat een toename van de bevolking een toename van risico's meekrijgt. Moet je dat willen? Van de zijde van de **woningbouwcorporaties** merkt een woordvoerder op dat hij zich wel degelijk bewust is van die risico's en dat hij zeer zeker de verantwoordelijkheid op zich neemt voor het onderzoek naar de waterberging bij een projectontwikkeling. Zo'n houding is volgens hem echter een uitzondering. **De heer Simon Wever** wil nog reageren op het verhaal van Mathijs Kok.

De heer Wever dacht 's middags gehoord te hebben dat er werd gesteld dat buitendijks bouwen minder veilig is dan binnendijks. Volgens **de heer Kok** ligt het aan de vormgeving. Bovendien, techniek kan altijd falen. Als er buitendijks bijvoorbeeld een klein polderdje aangelegd zou worden, zou de heer Kok daar niet gelukkig mee zijn. Dan kan je spreken over het 'badkuipeffect'. Een polderdje (badkuip) loopt veel sneller vol, dan een grote en wordt het risico voor de inwoners uitermate groot. Trouwens, waar stopt het proces van water weggeven voor land? Waarom zou je in Flevoland buitendijks gaan bouwen als het binnendijks nog kan? Water als commercieel belang krijgt aandacht. Maar als het water in verband wordt gebracht met natuur of veiligheidswaarde, dat ligt veel moeilijker. **Er wordt een vraag gesteld:** "Wat is wijsheid? In de lage delen van de polders kun je terpen opwerpen en dat kan ook buitendijks. Maar hoe zit het dan met de lange termijn ontwikkeling? De klimaatverandering is uitermate lastig in kaart te brengen. Gaan we door op de ingeslagen weg of moet het heel anders?" **Mathijs Kok:** Terpen zijn ook uitstel van executie. Het is ook een financiële kwestie, waar je op inzet. Wat de lange termijn betreft? In Flevoland is

voldoende ruimte. Waarom dan buitendijks? **Professor Saeijs** stelt dat dijken onderhouden moeten worden. In financieel slechtere periodes wordt daar geen geld voor uitgetrokken. Als je water de ruimte geeft, heb je dat probleem niet. Maar als er aan de bodemdaling geen paal en perk gesteld wordt, ontstaan er een grote problemen.

Visserij: niet jagen maar kweken?

Er wordt een vraag gesteld door iemand, die 's middags deel genomen heeft aan de debatten in de 'locale werkgroep'. In die groep was geprobeerd een link te leggen tussen watergebruik, zoetwatervisserij en klimaatverandering. Is het mogelijk zodanig in waterkwaliteit te investeren, dat de zoetwatervisserij daar baat bij heeft? Ook wordt er steeds gesproken over de nadelige effecten van de visserij, die de oorzaak zou zijn van uitsterven van vissoorten en het ondermijnen van het ecologische evenwicht in watermilieus. De visserij lijkt altijd de 'Zwarte Piet' te krijgen, maar ook andere fenomenen zoals klimaatverandering hebben invloed op het ecologisch evenwicht. **Bart Stoffels** antwoordt: uit een foto genomen vanuit de ruimte bleek het Markermeer er troebel uit te zien en het IJsselmeer helder. Dat komt vooral doordat het Markermeer veel ondieper is. Als je daar op grote schaal zandwinning zou doen, dan zou je misschien wel in staat zijn om het slib daar te laten bezinken, met als gevolg helder water. Wellicht is beroepsvisserij dan ook mogelijk. Atelier IJmeer wil er in ieder geval graag verder onderzoek naar doen. **Professor Saeijs** zegt dat dergelijke onderzoeken geen sinecure zijn. Wellicht dat kwekerijen een optie kunnen worden. De visserij zou moeten gaan zoeken naar mogelijkheden, om over te gaan van jacht naar kweken. **Volgens een spreker uit de zaal** is het niet onmogelijk, dat als gevolg van de Kaderrichtlijn Water, het ecosysteem verarmt, waardoor je grotere

biodiversiteit krijgt. In Noorwegen gebruiken ze delen van het systeem voor de kweek. Volgens een vertegenwoordiger van de visserij is Urk ondenkbaar zonder Noordzeevis. Als er niet opgepast wordt, is er binnenkort geen IJsselmeer visserij meer op Urk. Blijft de vraag overeind: wat voor invloed heeft klimaatverandering op de visstand? Professor Saeijs zegt dat hele delen water in Nederland in het verleden afgesloten zijn van de zee. De functie van de overgangsgebieden was, dat het een broedplaats was voor allerlei larfjes die naar de zee gaan en daar een voedselbron vormen voor de vis. De hypothese van de professor is, dat er als gevolg van het wegvallen van die gebieden er te veel algengroei in de kust is ontstaan. De professor denkt dat door het weer instellen van die estuaria, de vruchtbaarheid van de zee weer toeneemt. Uit onderzoek

is ook gebleken dat 15% van de totale vismassa in wrakken voorkomt, rust betekent dus vis. Ton Garritsen zegt, dat de factoren die met elkaar de klimaatsveranderingen veroorzaken dusdanig onzeker zijn, dat het heel lastig is om te voorspellen hoe de visstand zal reageren op de klimaatsveranderingen.

Sietske van Oogen dankt tot besluit van de discussies de aanwezigen voor hun bijdragen en sluit de bijeenkomst af met de conclusie: "Handel naar bevind van zaken en laten we vooral met visie de toekomst tegemoet zien."

De voorzitter van de VOF, Jos Joosen, bedankt eveneens de aanwezigen en zegt daarbij uit te zien naar de bijeenkomsten in Lelystad, Emmeloord en Almere.

Jos Joosen bedankt alle deelnemers

Bedankt

Het was uniek op Urk.

Die dag, met het zicht op het binnen- en buitenwater, en de voorbereidingen op het symposium zullen we zeker niet snel vergeten. Het was een tijd met goede en vruchtbare, soms zelfs emotionele contacten. Het was fijn op Urk.

Natuurlijk was ook dit keer de hoofdrol weggelegd voor de inleiders van de dag. Daarbij denken wij allereerst aan professor dr. Henk Saeijs, die ondanks zijn handicap de toehoorders volkomen in de hand had bij zijn hartstochtelijk pleiten voor een nieuwe aanpak van de bescherming van ons land en zijn bewoners tegen de krachten van het water, die in de toekomst alleen maar onstuimiger zullen worden.

Natuurlijk mogen wij daarbij niet voorbij gaan aan de andere drie inleiders: dr. Mathijs Kok, dr. Ton Garritsen en Bart Stoffels, de stedenbouwkundige.

Het is steeds een uitermate vreemde ervaring, dat de inleiders bij al onze symposia ons komen bedanken voor de uitnodiging om bij ons een inleiding te verzorgen.

Zeker omdat wij weten dat zij het belangeloos en te koste van hun vrije tijd doen. Het is voor ons net de omgekeerde wereld.

Wij zijn uitermate dankbaar voor hun inspanningen, want zonder hun medewerking konden wij met al onze doelstellingen gewoon 'op het dak gaan zitten'.

En dan de Urker mensen.

Na enige aarzelingen hebben zij zich volledig ingezet voor het slagen van ons en hun symposium.

Bedankt allemaal!

Bestuur van de Stichting Vitaal en Ondernemend Flevoland

Eind 2002 vormden de Kamer van Koophandel Flevoland, de Milieuraad Almere, de NLTO, de Rabobank Groep, de SEOR Flevoland en de Vereniging Bedrijfskring Almere een 'denktank'. Het was hun gezamenlijk doel breed ter discussie te stellen op welke wijze de verstedelijking zich in de toekomst in Flevoland zal manifesteren en welke veranderingen er zich in het gebied zullen en kunnen voordoen. De vraag is ook welke de meest wenselijke ontwikkelingen zijn voor elk deel van Flevoland.

Het staat vast dat de Flevolandse ruimte onder de druk zal blijven staan van de steeds verder uitdijende Randstad. De toekomstige groei van Almere is daarvan een te voorzien effect. De potentiële groei tot 400.000 inwoners in 2030, de zogenaamde 'schaalsprong', werd het onderwerp van de studie Integraal Ontwikkelings Plan (IOP) Almere. De verstedelijking zal echter niet stoppen bij Almere, maar zal zich ook in de rest van het Flevolandse gebied laten gelden.

De 'denktank' gaf het gezamenlijk initiatief vorm in de Stichting Vitaal en Ondernemend Flevoland, kortweg de V.O.F. Het bestuur van de stichting, bestaande uit personen die aan de instellingen verbonden zijn en enige andere deskundigen, zet zich in om de hiervoor genoemde doelstellingen te realiseren.

